

ERNST BLOCH - GEORG LUKÁCS - BERTOLT BRECHT
WALTER BENJAMIN - THEODOR ADORNO
Estetik ve Politika

sanat**hayat**
DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

Halk Cephesi, gerçek bir popüler edebiyat için çabalamak anlamına gelir; insanın, kendi halkının **hayatının** her yönüyle çökyönlü bir ilişki kurması demektir. Halkın **hayatından** çıkabilecek, ve ilerici güçleri yeni, politik açıdan etkili faaliyete sevk edebilecek ilke ve şiarları bulmak demektir.

Gerek politika gerek **sanat** alanında ilerlemenin ve demokrasinin önündeki en ağır engelleri emperyalizm çağı yaratmış olduğuna göre, bu dönemin –politik, kültürel ve **sanatsal**– dekadandan tezahürlerine dair keskin bir analiz, gerçek anlamda popüler kültüre ulaşmak için elzemdir. Realizme karşı bilerek veya bilmeyerek yürütülen saldırı harekâtı, ve bunun sonucunda edebiyat ve **sanatta** yaşanan fukaralık ve yalıtılmışlık, **sanat** alanındaki dekadansın en önemli tezahürlerindedir.

Georg LUKÁCS

Giderek artan barbarlığa karşı tek dostumuz halktır – bu barbarlıktan en çok çeken halk. Yalnızca halktan bir şeyler bekleyebiliriz. Demek ki, halka dönme, onun dilini konuşma zorunluluğu ortada. Dolayısıyla, “popüler **sanat**” ve “realizm” terimleri bizim doğal müttefiklerimiz. Edebiyatta **hayatın** aslına sadık imgeler bulmak halkın, geniş emekçi kitlelerinin yararınadır; işin aslı, **hayatın** aslına sadık imgeler, yalnızca ve yalnızca halka, geniş emekçi kitlelerine hizmet eder.

Bertolt BRECHT

Sanat eserleri, edebiyat da dahil, katıksız birer yapıntı, birer ürün olarak, dahil olmaktan kaçındıkları pratiğe yönelik birer talimattırlar: olması gerektiği gibi yaşanan **hayatın** üretimi.

Theodor ADORNO

Gerçekliğe isyan eden **sanat** eserleri de, tinsel yaratımları reddedip püskürten o gerçekliğin güçlerine tabidir. **Sanat** eserinin hiçbir somut içeriği, hiçbir biçimsel kategorisi yoktur ki, kurtulmaya çalıştığı ampirik gerçekliğin içinde **hayat** bulmuş olmasın.

Theodor ADORNO

ERNST BLOCH - GEORG LUKÁCS
BERTOLT BRECHT - WALTER BENJAMIN
THEODOR ADORNO

Estetik ve Politika

REALİZM-MODERNİZM ÇATIŞMASI

Aesthetics and Politics

ÇEVİRENLER

Elçin Gen - Taciser Belge - Bülent Aksoy

Aesthetics and Politics

© NLB 1977, © Verso 2007

İletişim Yayınları 2379 • sanat**hayat** dizisi 37

ISBN-13: 978-975-05-2092-1

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

•

DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

YAYINA HAZIRLAYAN Elçin Gen

KAPAK TASARIMI Özlem Özkal - Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Asude Ekinci

DİZİN Elçin Gen

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları

SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İÇİNDEKİLER

İngilizce Baskı İçin Yayıncının Notu.....	7
Türkçe Baskı İçin Yayıncının Notu.....	9
Sunuş I	11
Ekspresyonizm Tartışması	
ERNST BLOCH.....	23
Realizmin Akıbeti	
GEORG LUKÁCS.....	41
Sunuş II	87
Georg Lukács'a Karşı	
BERTOLT BRECHT.....	99
• Georg Lukács'ın Denemeleri.....	99
• Realizm Teorisinin Formalist Karakteri Üzerine.....	101
• Bir Makale Üzerine Notlar.....	110
• Popülerlik ve Realizm.....	116
Brecht'le Sohbetler	
WALTER BENJAMIN.....	127

Sunuş III	149
Walter Benjamin'e Mektuplar	
THEODOR ADORNO	163
Adorno'ya Cevap	
WALTER BENJAMIN	199
Sunuş IV	211
Zoraki Uzlaşma	
Lukács'ın <i>Realizmin Yanlış Anlaşılmasına Karşı</i>	
Kitabı Üzerine	
THEODOR ADORNO	223
Angajman	
THEODOR ADORNO	261
Sonuç Niyetine Düşünceler	
FREDRIC JAMESON	291
Dizin	317

İNGİLİZCE BASKI İÇİN YAYINCININ NOTU

Bu kitapta biraraya getirilen metinler, birbiriyle ilişkilerindeki bütünlük gözetilerek seçildi. Kısa sunuş yazıları, fikir teatilerine ışık tutacak biyografik ve kültürel arka planı ortaya koyuyor. Bu yazılar, Rodney Livingstone, Perry Anderson ve Francis Mulhern tarafından kaleme alındı. “Ekspresyonizm Tartışması”, “Realizmin Akıbeti” ve “Zoraki Uzlaşma” başlıklı metinleri Rodney Livingstone; “Georg Lukács’a Karşı” metnini Stuart Hood; “Brecht’le Sohbetler”i Anya Bostock; “Walter Benjamin’e Mektuplar” ve “Adorno’ya Cevap” başlıklı mektupları Harry Zohn; “Angajman” makalesini Francis McDonagh İngilizceye çevirdi. İngilizce çevirilerin editörlüğünü Ronald Taylor üstlendi. Fredric Jameson’ın makalesi, metinlerdeki tartışmaların günümüze yansımalarını ortaya koyan bir sonuç yazısı mahiyeti taşıyor.

TÜRKÇE BASKI İÇİN YAYINCININ NOTU

Bu kitaptaki metinlerin ilk yayınlandıkları kaynak ve künye bilgileri şöyledir: Ernst Bloch, “Diskussionen über Expressionismus” (Ekspresyonizm Tartışması), ilk yayınlandığı yer: *Das Wort* 1938; yeniden basım: *Erbschaft dieser Zeit*, Frankfurt 1962, ©Suhrkamp Verlag; Georg Lukács, “Es geht um den Realismus” (Realizmin Akıbeti), ilk yayınlandığı yer: *Das Wort* 1938, yeniden basım: *Probleme des Realismus*, Neuwied 1971, ©Artisjus, Dr. Hazai Kinga'nın izniyle yayınlanmıştır; Bertolt Brecht, “Gegen Georg Lukács” (Georg Lukács'a Karşı), ilk yayınlandığı yer: *Schriften zur Kunst und Literatur*, Frankfurt 1967, tüm haklar Suhrkamp Verlag aracılığıyla alınmıştır, Kaldıraç Yayınevi'ne metni yayınlamamıza izin verdikleri için teşekkürler; Walter Benjamin, “Gespräche mit Brecht” (Brecht”le Sohbetler), ilk yayınlandığı yer: *Versuche über Brecht*, Frankfurt 1966; Theodor Adorno, “Walter Benjamin'e Mektuplar”, *Über Walter Benjamin* içinde, Frankfurt 1970, ©Suhrkamp Verlag; Walter Benjamin “Adorno'ya Cevap”, *Briefe II* içinde, Frankfurt 1966, ©Suhrkamp; Theodor Adorno, “Erpresste Versöh-

nung. Zu Georg Lukács: ‘Wider den missverstandenen Realismus’” (Zoraki Uzlaşma: Georg Lukács’ın *Realizmin Yanlış Anlaşılmasına Karşı* Kitabı Üzerine) ve “Engagement” (An-gajman), *Noten zur Literatur II* ve *III* içinde, Frankfurt 1961 ve 1965, © Suhrkamp Verlag; Fredric Jameson “Reflections in Conclusion” (Sonuç Niyetine Düşünceler) ©NLB 1977. *Aesthetics and Politics* derlemesinin ilk basımı ©NLB 1977. Bu kitapta temel alınan baskı ©Verso 2007

“Georg Lukács’a Karşı” ve “Brecht’le Sohbetler” başlıklı metinler sırasıyla Taciser Belge ve Bülent Aksoy tarafından çevrilmiştir; her iki çeviri de ilk defa *Birikim* dergisinin Eylül 1975 tarihli 7. sayısında yayınlanmış, bu derleme için çevirmenleri tarafından yeniden gözden geçirilerek gerekli değişiklikler yapılmıştır. Geri kalan makaleler Elçin Gen tarafından çevrilmiştir. Metinlerdeki editör notları, İngilizce baskıyı yayına hazırlayanlara aittir; yazarların ve Türkçeye çevirenlerin notları ayrıca belirtilmiştir.

Sunuş

I

Ernst Bloch ile Georg Lukács arasında 1938'de ekspresyonizm konusunda yaşanan anlaşmazlık, modern Alman yazınının en aydınlatıcı hadiselerinden biri olmuştur. Tartışmanın hâlâ yankı uyandırmasında, iki başkahramanın düşünsel gelişiminin ve politik güzergâhının bu noktada kesişmiş olmasının da payı vardır. Lukács'ın hayatı ve temel metinleri Anglo-Sakson dünyasında biliniyor; ama yakın arkadaşı ve yaşıtı Bloch için aynı şeyi söylemek mümkün değil. 1885'te Renanya eyaletinin Ludwigshafen kentinde doğan Bloch, Bavyera'nın Würzburg ve Münih kentlerinde okumuştur; babası demiryolu işletmesinde memurdur. Kısa süre içinde çeşitli konularda yeteneği olduğu görülür; felsefe, fizik ve müzik eğitimi alır. Lukács'la, daha yirmili yaşlarının başındayken, Georg Simmel'in Berlin'deki bir seminerinde tanışır, daha sonra Budapeşte'ye gittiğinde buluşurlar. Ancak iki düşünür arasındaki derin felsefi yakınlık, 1912'den 1914 yılına kadar Heidelberg'de kaldıkları günlerde başlar. İlerleyen yıllarda izledikleri güzergâhlar düşünüldüğünde, Lukács'ı ciddi bir Hegel incelemesine sevk edenin Bloch ol-

ması, buna karşılık Bloch'u Hıristiyan gizemciliğine, özellikle de Kierkegaard ve Dostoyevski'nin eserlerine yönlendirenin Lukács olması paradoksaldır.¹ Devrim arifesindeki Rusya, o dönem Heidelberg'deki Max Weber çevresinin diğer mensupları gibi bu iki adamın da ilgi odağı olur. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla aralarındaki ilk görüş ayrılığı ortaya çıkar: Lukács, Bloch'un anlam veremediği bir tutumla, orduya katılmak üzere Macaristan'a döner; radikal bir savaş karşıtı tutum sergileyen Bloch ise, İsviçre'ye gider ve devrimci yenilgiciliği benimser. Ancak, bu görüş ayrılığı dostluklarına hanel getirmemiş olsa gerek ki, dört yıl sonra Lukács, Bloch'a estetik üzerine bir kitabın müzikle ilgili bölümlerini yazmasını teklif edebilmiştir. Keza, Bloch'un ilk önemli çalışması olan, dinî-kıyametçi ve ön-sosyalist fikirleri dağınık bir sentezle birleştirdiği *Der Geist der Utopie* [Ütopyanın Ruhu, 1918] kitabında, dostuna yönelik sayısız övgü vardır.

Savaştan sonra Lukács Macar Komünist Partisi'ne katılır, Komün için savaşır; sürgünde geçirdiği 1920'ler boyunca Üçüncü Enternasyonal'de parti örgütçüsü ve Marksist kuramcı olarak çalışır. Bloch ise Almanya'da Komünist Parti'ye girmez, kadrolu bir militandansa aykırı bir sempatizan olmayı seçer – asla vazgeçmeyeceği bir devrimci romantizmin öncüsü olur. Zaten Bloch, Weimar dönemi deneysel ve ezoterik edebiyat çevrelerine çok daha yakın olmuştur.² İki düşünürün felsefi güzergâhları bundan böyle iyiden iyiye ayrılmaya başlar: Lukács, Hegel'in geç dönem eserlerindeki realizmi yere göğe koyamazken, Bloch, Schopenhauer'in bu-

---

1 Bloch ile Lukács'ın ilişkisinin ilk yılları için bkz. Michael Löwy, *Pour une sociologie des intellectuels révolutionnaires* (Paris, 1977) s. 292-300 – e.n.

2 Örneğin, Walter Benjamin'le arkadaştı. Lukács'ın Viyana'da saklandığı sırada, Benjamin aracılığıyla Lukács'a haber göndermiştir. 1920'lerin sonlarında Benjamin'le birlikte uyuşturucu kullanmışlar, yaşadıkları deneyimi birlikte tartışmışlardır; bu da o zamanın tipik maceralarından sayılır – e.n

na yönelik irrasyonalist tepkisini savunur. Nazilerin iktidarı ele geçirmesi üzerine ikisi de Almanya'yı terk etmek zorunda kalır. Bloch Prag'a, Lukács Moskova'ya gider. Faşizmin zaferi karşısındaki tepkilerinin de, kısa bir süre sonra, öne çıkardıkları noktalar bakımından taban tabana zıt olduğu görülecektir. Bloch'un 1934 yılında sürgündeyken yayınlanan *Erbschaft dieser Zeit* [Bu Çağın Mirası] kitabı, 1920'ler Almanya'sının kültür ortamı ve gündelik hayatıyla ilgili veciz düşüncelerden ve kesitlerden oluşur. Temel derdi, Alman küçük burjuvazisinin başkaldırısında daha sonra faşizmin zaptedeceği gerçek isyan unsurlarını –bütün akıldışı görünümüne rağmen– anlamaya çalışmaktır. Bloch'a göre, bu unsurları açığa çıkarıp, yoksullaştırılmış küçük burjuva kitlelerini işçi sınıfı saflarına çekmek, Almanya'da devrimin gerçekleştirilmesi açısından, Rusya'da köylülerin kazanılması kadar önemli bir iştir. Lukács ise, 1931'den itibaren, yani Komintern'de Üçüncü Dönem'e özgü sekter yaklaşımların en yoğun olduğu yıllarda, Halk Cephesi dönemi kültür politikalarının habercisi olan bir edebiyat anlayışı geliştirir. Bu anlayışın temel şiarları, Aydınlanma'nın klasik mirasına hürmet, bu mirasa bulaşan her türlü irrasyonalist öğenin reddi, edebiyattaki modernist eğilimlerin irrasyonalizme havale edilmesi, ve irrasyonalizmin faşizmle özdeşleştirilmesidir. Nazi diktatörlüğünün tam anlamıyla tesisinden sonra Lukács'ın yazdığı ilk önemli makale, Ocak 1934'te *Internationale Literatur*'da yayınlanan, Alman kültürü içerisindeki ekspresyonizm olgusunu sert bir dille eleştirdiği yazı olacaktır.

Lukács bu yazıda, giderek bir rantiyer toplumu dönüşen Wilhelm Almanyası'nın, ideoloji ile ekonomi ve siyaset arasındaki bağlantıları görünmez kılan, emperyalist toplumu bir bütün olarak kavramayı veya eleştirmeyi engelleyen felsefe akımlarının (neo-Kantçılık, Machçılık, vitalizm) hâki-

miyeti altında olduğunu savunur. Ona göre, ekspresyonizm de bu perdelemenin edebiyattaki yansıması olmuştur. Ekspresyonizmin “yaratıcı yöntemi”, üsluplaştırma ve soyutlama yoluyla özleri aramaya dayanır. Gerçekliğin özünü aradıkları iddiasında olan ekspresyonistler, kelimeleri, işaret etmek için değil sadece “dışavurmak için” kullandıklarından, tekbencilik sınırlarına varan bir öznelcilikle, kendi tutkularını dizgininden boşaltmaktan başka bir şey yapmamışlardır aslında. Siyaseten bakıldığında, savaşa karşı çıkmışlardır; ama başka konulardaki kafa karışıklıkları, Bağımsız Sosyalistlerin (USPD) siyasi ideolojisinin kültürel muadili gibidir. Burjuvalara karşı genel bir düşmanlığı dile getirirler de, burjuva yozluklarını belirli bir sınıf çerçevesine oturtmayı başaramamışlardır. Öyle ki, işçilerde kapitalist belirtiler tespit edebilmiş, burjuvalar ile burjuva olmayanlar arasında, salt sınıf mücadelesinin ötesinde “ezeli ebedi” bir çatışma olduğundan söz edebilmişlerdir. Burjuvazi dışı kesimleri, ülke yönetimini ele alması gereken bir elit olarak görmüşlerdir ki bu yanlışları sonunda faşizme varmıştır.

İşte, Bloch ile Lukács arasındaki tartışmanın arka planını, Nazilerin zaferinden hemen sonra yazdıkları, birbirine taban tabana zıt görüşleri temsil eden bu metinler oluşturuyor. 1935’te Komintern, Halk Cephesi stratejisine geçer. Temmuz’da, Paris’te toplanan Kültürün Savunulması İçin Uluslararası Yazarlar Kongresi, anti-faşist yazar ve eleştirmenlerin biraraya geleceği bir zemin oluşturmak amacıyla sürgünde Almanca bir edebiyat dergisi yayınlama kararı alır. Görüş çeşitliliğini yansıtmak üzere üç editör seçilir: Parti’yle resmî bağı olmayan bir Marksist olarak Bertolt Brecht, Alman Komünist Partisi’nden Willi Bredel, ve SSCB hayranı bir burjuva olan Leon Feuchtwanger. Dergi Moskova’da yayınlandığı ve bu üç yazarın hiçbiri uzun süre orada bulunmadığı için, dergiye katkıları da, yayın kararları üzerindeki

etkileri de önemli ölçüde değişiklik gösterir. Feuchtwanger azimle çalışırken, Brecht daha isteksiz davranmış, dergiye katkısı büyük ölçüde şiirleriyle ve oyunlarından kesitlerle sınırlı tutmuştur. Bredel ise, altı ay Moskova'da kaldıktan sonra İspanya İç Savaşı'na katılmaya gider. Dolayısıyla dergi yönetimi, fiilen, Piscator'un tiyatrosunda çalışmış oyuncu ve gazeteci Fritz Erpenbeck'e kalır. Onun görüşleri de, anahatları bakımından Lukács'ınkilerle örtüşmektedir.

Lukács'ın başta kuşkuyla karşılanan görüşleri zamanla rağbet görmeye başlamıştır, nitekim 1937 yılına gelindiğinde, yani Komintern'in Yedinci Dünya Kongresi'nden iki yıl sonra, *Das Wort*'ta Alman ekspresyonizmine karşı sistemli bir saldırı başlar. Bu saldırının ilk işaretini Alfred Kurella³ verir – Lukács'ın tilmizlerinden Kurella, sonradan Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde önemli bir konuma yükselecektir. Kurella, Lukács'ın üç sene önce yayınlanan yazısından bariz izler taşıyan metninde, ekspresyonizmin mirasını kıyasıya eleştirir. Bu yazı, dergiye yığınla cevabın gönderilmesine sebep olur, ama bunlardan sadece bazıları yayınlanabilir. Yayınlananlar arasında, Wangenheim, Leschnitzer ve en önemlisi Herwarth Walden gibi eski ekspresyonistlerin cevapları vardır – Walden, *Der Sturm*'un (1910-1932) editörü olarak hem ekspresyonistlere hem de kübizm gibi yurtdışı akımlara ait eserlerin tanıtılmasında kilit rol oynamıştır. *Das Wort*'ta ayrıca, Brecht'in arkadaşlarından Hanns Eisler'in cevabı, Béla Balázs'ın da aralarında bulunduğu modernizm savunucularının makaleleri yayınlanır. Ama en sert cevap Bloch'tan gelir. Bloch, Kurella'yı pek muhatap bile almadan, dosdoğru, ekspresyonizmle ilgili tartışmayı başlatan Lukács'a cevap yazar. Lukács'ı uzun bir metinle tartışmaya katılmaya sevk eden de, Bloch'un bu makalesi olacaktır.

---

3 Alfred Kurella yazılarını "Ziegler" mahlasıyla yayınladığından tartışmalarda Ziegler diye geçiyor – ç.n.